

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1625. Soc. 86.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Annus 1625. Soc. 86.

Mense Aprili in Domo Professa divi Rochi celebratus est Provinciae Congregatio Provincialis. Eleetus Romanus mittendus P. Franciscus Mendossa Rector Eborensis Collegii. Volenti annos infumere in absolvendis Commentariis eruditissimis in Libros Regum id imperium contigit molestissimum.

2. Pro numero Apostolorum operarii se consecrârunt Indicis gentibus salvandis, unus Polonus, Lusitani undecim. Quos inter Franciscus Rodericius, & Joannes Pereira Martyres in Æthiopia. Revertente de Brasilia classe, quæ Hollandos ejecerat Bahiã, in ea Septembri mense prope Fayalensem insulam mortuus est P. Antonius Soufa Amarantensis. Ut citius mergeretur, geminus globus tormenti majoris alligatus pedibus. Illud planè admirandum evenit, quòd corpus spatio triginta leucarum sit secutum classem capite super undas eminente, levatis in Cœlum manibus, tanquam à DEO peteret classi navigationem felicem.

3. Ex Domo Professorum elatus est postremâ anni die ætatis anno nonagesimo Joannes Fernandus Coadjutor Goveensis. Læto semper vultu obibat ministeria domestica etiam abjectissima. Sine mora Superiorum parebat imperio. Flagellis castigavit corpus usque ad ultimam senectutem. Nonnisi missus foras exivit. Postremis triginta annis vix sexies jussu Superiorum adiit villam, & Collegium. Indumentis novis uti noluit. Talaris tunica non alio, quàm fusco erat ex panno, quo in tirocinio utebatur. Admirandâ conscientie tranquillitate gaudebat.

4. Altera & vigesima dies Maji Collegio Ulyssiponensi eripuit P. Petrum Rium. Bracharæ & Eboræ egit scholarum Præfectum; nam humaniori litteraturâ apprime excultus erat. Malagonensi marchioni conjugi Eduardi fratris Ducis Brigantini fuit à confessionibus: cum ipsa perrexit in Castellam: quâ mortuâ Lusitaniæ restituitur. Suboriens illi in naso polypus magnopere deformavit; neque ideo recessit à sella confessionum. Dicebat eam corpoream fatiditatem sibi non esse pudori, quod peccatum non erat. Sic malum corrodit faciem, ut abriperit vitam.

5. Inviolabili mortis legi satisfecit Eboræ 17. Martii Gaspar Freirius scholasticus, natus in agro montis majoris novi. Ejus mater femina notæ virtutis mirum in modum gavisâ est, quòd Gaspar Societatem inserit. Invidiosus dæmon, ut illam contristaret, sumptâ Gasparis formâ se matri repente sistit. Affecta incredibili mæore percontatur, cur dimisissent Patres? Cui fictus Gaspar: immeritum se pulsus de Societate. Mater fatiatura dolorem tabellarium expedit cum litteris ad Rectorem querelarum plenis. Cùm nuncius aperuit Janitori nostro causam itineris, respondit: Gasparem esse in Collegio: vocatus loquitur nuncio. Hic domum revertens, scias, inquit matri, tuum Gasparem in Collegio degere. Cui illa: modò est egressus domum. Conquisitus nusquam comparuit. Post studiorum biennium cœpit laborare vomitu sanguinis, donec est penitus vi mali consumptus.

6. Præter alias missiones habitas à Patribus Eborensis Collegii, duo contenderunt Redondum, id petente Francisco Coutinio ejus oppidi Comite: domi suæ voluit esse Patres, ut eorum sanctâ frueretur conversatione. Plurimum omnes exemplo suo ad pietatem incitavit. Ipse aderat verberationi; ipse in explicationibus catechesis respondit, cùm alii, quid essent responsuri, nesciebant. Nihil Evangelicus operarius aggressus sive in conciliandis discordibus, sive in amovendis concubinis, quod non sit adeptus, juvante piissimo Comite.

Antonius Franco.

H h 2

7. Bra-

Patrocinium
divi Xaverii.

7. Bracharæ divi Francisci Xaverii potens brachium expertus est aleator. Hic ludo plurimas horas impenderat, ne uno quidem jactu sibi proficuo. Pinguem crumenam exhaustam doluit. Opportunè venit in mentem eventus de aleatore memoratus in Xaverii vita. Igitur se voto obstringit in honorem S. Xaverii transfigendi jejunio ejus pervigilium, die festo exponendi conscientiam, & accipiendi cœleste ferculum; porò ampliùs se non lusurum promittit, si perditas pecunias recuperet. Promptam sensit divi opem: nullus inde jactus sine lucro fuit. Recepti suos nummos, stetitque promissis.

Conversiones
perditorum.

8. Ex eo Collegio bini Pontem Limium nostris ministeriis excoluerunt. Inter alia non est prætereunda hominis perditæ conversio. Dum se nocte domum recipit, videt pedisequum vestigiis insistentem suum. Territus occulto pavore intrat proximam B. Virginis ædiculam, implorat ejus præsidium ad corrigendos mores. Egre dientis hæret vestigio importunus Sabellicus. Hic metu majore occupatus, JESUM ac Virginem in clamat. Tam sancta nomina non ferens animal immundum ex oculis evanuit, ipse detestatus est scelera sua, ad pedes sacerdotis nostri oriente sole prociuit.

9. Affine est, quod accidit Palmelæ. Aderat nostro concionanti de filio prodigo ac perditio impurus adolescens. Quamvis conscientia remorderet, non attendit ejus aculeis. Noctè sequenti dum pergit in lupanar, porcum habet præeuntem. Licet quidam horror invaderet, iter profequitur: ante fores scorti porcus transversus stetit arcens ingressu adolescentem. In solità re stupefactus, dum munit se signo Crucis, disparuit monstrum: ipse in se reverius ad pedes nostri Confessarii se provolvitur, & maculatam animam eluit.

Res Collegii
Congensis.

10. In Congo alia fuit hoc anno rei communis facies. Rex Garcia bonus initio, perversam secutus indolem, abactis prudentibus Consiliaris Genitoris sui, alios sibi valde similes elegit. Optimum quemque de suis, jure nullo spoliatum rebus omnibus, interfecerat. Nec sinebat eos ante mortem expiare per homologesim animas. Canonici pauci & ignorantes, mortuo, ut est dictum anno proximo, Fratre Simone Mascarenio Episcopo, dissidiis oris cuncta turbârunt, cumularuntque anathemata.

11. Hæ calamitates non parùm tetigere nostros. Nam impedita sunt itinera Loandam, intercipiabantur litteræ. Populus frigecebat nimium in negotio salutis æternæ. Indignatus adversus Patres Barbarus, quòd presbyterum moribus probatis, demortui Regis, atque ipsiusmet Garciae confessarium, quem impius pepulerat in exilium, nostri consolaturi inviserint, ejusque innocentiam fuerint tutati. Dynasta capitis damnato, petentique ad se mitti unum è Confessariis nostris, ut purgaret animam, renuit assensum dare Barbarus. Cum Patres in conspectum non admitteret, P. Jatinus Prorektor ad ipsum scripsit improbens crudelitatem, quâ morituris interdicebat Confessorem. Nisi feritatem deponeret, non deesse regiones, ubi Societatis opera utilis locaretur. Responsio continebat verba in speciem mitiora factis.

12. Inter hos rerum turbines Loandâ pervenit sub finem Augusti P. Matthæus Cardozus Collegii primus Rector, qui redierat è Lusitania, comite accepto Mendio coadjutore. Cum Rex non caperet ex illius adventu lætitiâ, misit Rector, qui diceret, quando ei non placeret se in Congum accessisse, sine mora regressurum Loandam. Quòd impius timeret bellum à Præfecto Lusitano, pacatum simulans animum, in colloquia & salutationes admisit Rectorem. Evolutis paucis diebus, præbuit Collegio utilem, & amenam villam quinque sexve leucis urbe distantem.

13. Rector considerans nationis inconstantiam, & cætera ejus habitacionis incommoda, ac exiguum laboris fructum, injunxit Patribus, exararent in charta rationes, quæ facerent ad eam sedem vel conservandam, vel delerendam, ut proponeretur moderatori totius ordinis. Interim Rector opprimitur gravi morbo, medico, ac pharmacis deficientibus 28. Octobris succubuit necessitati. Plurimis annis laboraverat in Evangelica messe apud Angolanas gentes.

Moritur primus
Rector
Congensis
Collegii.

tes. A Joanne Correa Praefecto pulsus in Lusitaniam typis mandarar libellum P. Ignatii Martinii de dialogis Christianae doctrinae versum in idioma Congense & Ambundanum maximo animarum lucro. Prorectorem nominavit P. Michaëlem Alphonsum.

14. Cum gens ea plurimum soleat moveri rebus novis, Patres excogitarunt aliqua artificia pia. P. Jatinus introduxit sextis Quadragesimae feriis verberationem exhortatione praevia, personante dulci concentu, dum fiebat verberatio. Die festo S. P. Ignatii commisit scenae dialogum per jucundum. P. Michaël Alphonus divisit in turmas pueros, qui diebus singulis discurrebant per diversas urbis plateas cantantes Christiana mysteria. Quo factum est, ut sint extinctae profanae cantiones. Probavit Deus communi beneficio piam consuetudinem: Tigres, & pantherae, quae noctu ingredientibus urbem lacerabant animantia domestica, & nonnunquam homines, ex quo coepta hujusmodi pietas, non amplius urbem adortae. Cum ob aliquas rationes is cantus cessaret, rursus praedictae ferae urbem infestarent; propterea mos pius renovatus, urbs liberata ferinis insultibus.

Pia consuetudines.

15. P. Joannes Paiva aperuit Gymnasium Latinitatis pro filiis Lusitanorum, & pueris Congensibus speciem ingenii praebentibus. Additi dialogi Christianae catecheseos, quos certis diebus per celebriora urbis compita discipuli declamabant, magno populi solatio. Hieronymus Mendius Coadjutor ludum alphabeti instituit: concurrere non solum pueri, sed etiam nonnulli viri nobiles studio perfidendi Lusitanum idioma, quod simul cum elementis Mendius edocebat.

Gymnasia.

Annus 1626. Soc. 87.

Splendidissimum non solum hujus Provinciae, sed etiam totius Societatis lumen extinctum est in obitu P. Francisci Mendossae heroici celsae virtutis. Cuncta in eo fulsere grandia. Nobilitas de primaria Regni, sanctitas, & sapientia, quales formant virum magnum. Natus Ulyssipone. Ad ineundam Societatem se fugam proripuit e domo fratris, ut suo loco narratum. Gauderet ingenio ad scientias, sive discendas, sive tradendas felicissimo, ac fecundissimo. Ulyssipone & Conimbricæ professus Rhetoricam, Conimbricæ Philosophiam, sacras litteras in Eborensi Academia, ubi gradu Doctoris insignitus. Subinde rexit Conimbricense Collegium; quo munere expleto rediit ad cathedram divinae scripturae in eadem Eborensi Academia; tandem creatus Rector Eborensis Collegii & Academiae. In superioris anni Comitii electus Romam iturus Procurator. Redeuntem in Lusitaniam tertia Junii mors intercepit Lugduni Gallorum.

Mors Ven. P. Francisci Mendossae.

2. Quam litteris politioribus instructus fuerit, testatur ejus Viridarium cultissimam plenum eruditione. Quam micuerit in divinis scripturis sapientiam, argumento sunt volumina tria in aliquot capita libri primi Regum, quae omnium sapientium manibus teruntur. Eadem, & conciones typis vulgatae, quantum eminuere in sacro suggesto, cunctis exhibent. Sed haec quamvis grandia, minora sunt virtutibus, quibus excelluit.

3. Qui noverant a primis annis in Societate, testes sunt, a se in Francisco nec auditum, nec visum quidquam, quod levis culpa argui posset. Ubique fuit, odorem virtutis reliquit, & opinionem sibi peperit. A. R. P. Mutius Generalis cum Romae familiariter observans, dixit: P. Mendossam admirabilem esse, quod magnus erat Concionator, magnus scriptor, magnus Superior, & magnus Sanctus.

4. Nemo fuit Evangelicae humilitatis studiosior. Si verbum est injectum de ipsius nobilitate, pudore suffundebatur. Si in actionibus litterariis eum inter alios Doctores nominarent, erubuit, inque terram oculos deprecisit. Ne-